అసమర్ధుని సామర్థ్యం

సంచిలోని కూరలను వంటగది గుమ్మంలో వంపి, పీటపై చతికిలబడ్డాడు సుబ్బారావు. 'హమ్మయ్యా' అంటూ.

అతనివైపు చూడకుండానే 'ఏం తెచ్చారేమిటి?' అని ప్రశ్నించింది సీతాలక్ష్మి.

'వంకాయలు.'

'కూరకేమైనా మిగులుతాయా?'

"ఎప్పుడూ నువ్వు అలా గంటావని, ఈ రోజు బజారంతా గాలించి తెచ్చాననుకో.... చూసినవాళ్ళంతా ఇవి మీకు ఎక్కడ దొరికాయండీ? అని ఒకటే అడగడం" అన్నాడు దర్పంగా సుబ్బారావు.

సీతాలక్ష్మికూడా ఆ మాటనే కొంచెం మార్చి అంది.

"ఈ పుచ్చు వంకాయలు మీ కెక్కడ దొరికాయండి"అని.

"ఇవి పుచ్చు వంకాయలా? బాబూ, తెల్లని ముప్పంకాయలు. నొక్కితే పాలుగారుతున్నాయి మరో పదలం తూసేదా? అని ఆ కూరలమ్మి తెగ పొగుడుతూంటే" అనుకొన్నాడు సుబ్బారావు.

"కొంచెం దగ్గరకొచ్చి చూడు సీతా. అలా దూరం నుంచే దబాయిస్తే ఎలా? తిరిగి చూస్తే తెలుస్తుంది. ఎంత..."

"ఎంత ముదురువో... ఎన్ని గింజలు, పురుగులు వున్నాయో" అంటూ కత్తిపీటతో కసుక్కున తరిగిందో కాయని సీతాలక్ష్మి.

"అయ్యోరామ. ఇవేం వంకాయలండీ? మీతో ఏ పని చెప్పినా ఇంతే... ఒక్కపని... ఒక్కటంటే ఒక్కటి సానుకూలంగా చేసుకురాలేరు కదా. నిన్నటికి నిన్న కాఫీగుండ తెమ్మంటే, ఒకటో రకమైన చింతగింజల గుండ తెచ్చి నా నెత్తిని కొట్టారు. తెచ్చానంటే తెచ్చానన్న మాటేకాని, ఆ వస్తువు మంచిదో కుళ్ళుదో చూసుకోకపోతే ఎలా? బజారుకెళ్ళి శుభ్రమైన కూర తేలేని మీ రెందుకు పనికొస్తారండీ" అంది ఈసడింపుగా.

ఆ మాటని అలవాటుపడిన మందు మాత్రలా నిర్వికారంగా మింగి వూరుకొన్నాడు సుబ్బారావు. రోజూ చచ్చేవాడికోసం ఏడిచే వారెవరు అన్నట్లు, అతనికి జ్ఞానం తెలిసినప్పటినుంచి అంటున్న ఆ మాటకోసం ఎంతకని బాధపడ్తాడు? ముద్దు ముద్దుగా అతని మూడవనెలనే వాళ్ళమ్మ ఆ మాటకి ప్రారంభోత్సవం చేసిందట. "వెధవకానా, మూడు నెలలొచ్చినా బుర్ర నిలుపలేకున్నావు. ఎందుకు పనికొస్తావురా" అంటూ.

ఆ వెనుక ఎంతమంది ఆ మాటతో అతన్ని ఆశీర్వదించారో లెక్కవేసి చెప్పడం కష్టమేమరి. సుబ్బారావు రెండోక్లాసు చదువుతుండగా వాళ్ళ నాన్నకి ఇంకోవూరుకి బదిలీ అయింది. అక్కడ స్కూల్లో పిల్లలంతా రెండో ఎక్కం ఇంకోలా చదవడం చూచి హడలిపోయాడు సుబ్బారావు.

ఈ అయ్యవారు తనని చదవమనకుండా వుంటే బాగుండును అను కున్నాడు. సుబ్బారావు భయపడినంతా అయింది.

"ఒరేయి సుబ్బాయ్, రెండో ఎక్కం చదవరా" అన్నారు అయ్యవారు.

"రెండు ఒకట్లు రెండు, రెండు రెళ్ళు నాలుగు, మూడు రెళ్ళు ఆరు" ఎక్కం చదువుతున్నాడు సుబ్బారావు.

"ఓరి వెధవా! ఒకసారి రెండుని ముందుంచి చదువుతే కొసదాకా అలా చదువలేవా? మధ్యలో మళ్ళా "మూడు రెళ్ళు ఆరు ఏమిటి?" అన్నారు అయ్యవారు.

"మరేమోనండి... మరేమోనండి... మా వూర్లో చింతల మాష్టారు అలాగే చెప్పారండి. ఒక రెండు రెండు, రెండు రెళ్ళు నాలుగు, మూడు రెళ్ళు ఆరు, అని. మరిక్కడేమో అంతా రెండు ఒకట్లు రెండు అంటున్నారని అలా చదివానండి" అన్నాడు పది బెక్కులు బెక్కుతూ.

"ఎక్కం తిన్నగా చదవడం చేతకాక వెధవకబుర్లు చెప్తున్నావు. రెండో ఎక్కం రాని వెధవ్వి రెండో క్లాసుకి తయారయ్యావు. ఎందుకు పనికొస్తావురా మొద్దూ" ముద్దుముద్దుగా నాలుగు మొట్టికాయలు బహూకరించారు అయ్యవారు.

సుబ్బాయి అన్న రామాయి. ఇప్పుడు వాళ్ళిద్దర్నీ స్నేహితులు ఆ పేర్లతో పిలవరనుకోండి "ఏరా సుబ్బారావు, ఏరా రామారావు" అంటూ పిలుస్తారు అంతా. కాని అప్పుడు అంటే చిన్నప్పుడు అలానే పిల్చేవారు. ఓ రోజు రామాయి సుబ్బాయిని చాటుగా పిల్చి "ఒరేయి సుబ్బాయి... సుబ్బాయి, నాన్న జేబులోంచి ఒక పాతిక పైసలు కొట్టుకు రారా" అన్నాడు ఆప్యాయంగా.

"బజార్లో ఎంతమంచి గాలిపటాలు అమ్ముతున్నారనుకొన్నావు! ఒక పది కొన్నామంటే ఇంక ఆ కోటిగాడి నోరు మూతపడ్తుంది. మహా తనకే రెండు గాలిపటాలున్నాయని ఎగిరిపోతున్నాడు. మనం ఒకటి తర్వాత ఒకటి చొప్పున ఆకాశంలోకి వదిలామంటే కళ్ళు తేలేసుకొని నోరు వెళ్ళబెట్టుకొని చూస్తాడు" అన్నాడు రామాయి నమ్మకంగా.

సుబ్బాయి అన్నయ్య దగ్గర 'ఊ' అని వంటింట్లో అమ్మదగ్గర కూర్చున్నాడు. ఎంతకీ తమ్ముడు రాకపోవడంతో... ఒకవేళ పట్టుబడి తన పేరుకాని చెప్తున్నాడో... ఏమో? దూరం నుంచి 'వెధవా నా పేరు చెప్పావంటే తంతాను' అని బెదిరించ వచ్చని ఇంట్లోకి పిల్లిలా జొరబడ్డాడు రామాయి.

అమ్మ పక్కన మినప చేకోడీలు తింటూ కూర్చున్న సుబ్బాయిని చూస్తే ఎక్కడలేని కోపం రామాయిని వెతుక్కొంటూ వచ్చింది.

"ఒరే సుబ్బాయి.... సుబ్బాయి చూడరా.... చూడరా" అన్నాడు ఆత్రుతగా ఆకాశంవైపు చూస్తూ.

ఏమిటో విడ్డూరం అనుకొని సుబ్బాయి పరుగుపెడ్తూ వచ్చాడు. దగ్గరగా రానిచ్చి 'వెధవా! డబ్బులు కాజేసుకురారా అంటే, అమ్మ ఒళ్లో దూరావా?' అన్నాడు కోపంతో.

"కాదురా... కాదురా.... మరి నాన్న చూస్తే తంతాడురా. బుచ్చి చెప్పేస్తా నంటున్నదిరా" అన్నాడు.

'అసలు బుచ్చితో ఎందుకు చెప్పావు? దాని నోట్లో నువ్వు గింజ నానదు కదా. ఫరవాలేదులే, సరదాకన్నావని చెప్తాను కాని నువ్వు మెల్లిగా గదిలోకి జారుకో" అని హితోపదేశం చేసాడు రామాయి.

'నేను తేలేనురా. నాన్న తంతాడు' అన్నాడు సుబ్బాయి ఏడుపు గొంతుకతో.

"ఇంట్లోంచి పాతిక పైసలెత్తుకు రాలేని వెధవ్వి ఆటలకి సిద్ధపడ్తావు. నువ్వెందుకు పనికొస్తావురా. ఉట్టి దేభ్యంగాడివి" అన్నాడు రామాయి ఈసడింపుగా.

"దండాలండి బాబయ్యా... దండాలు" అన్నాడు కోటిలింగాలు.

తండ్రి చేతికర్ర నీడలో అడుగులు వేస్తూ నడుస్తున్న సుబ్బాయి బుర్రెత్తి చూశాడు. ఎదురుగుండా నల్లశానపు రాయిలా నిగనిగ మెరుస్తున్న కోటి లింగాలు ముఖంపై వున్న నూనెమడ్డిలాటి చెమటను తుడుచుకొంటూ కన్పించాడు.

"ఏమిటి సంగత కోటిలింగాలూ? వ్యాపారం ఎలా సాగుతోంది" అని పలకరించారు రంగయ్యగారు.

"ఏదో ఓ మాదిరిగా వుంది బాబయ్యా. ఈ ఏడు సింతపండు మహగాయకం అయేలాగుంది. తవరి కొమార్డు మల్లిపోడు ఎల్తున్నారని తెలిసి తనింటికే వస్తున్నాను. అక్కడ మా బావమరిదికి కూంత తెలియజేత్తిరా జాగత్తపడ్తాడు. బోలెడు సింత తోట వుంది. ఏరికి అమ్మొద్దన్నానని సెప్పండి. అంతా ఈలుసూసుకు నేనే తీసికొంటాను. లాభాలు సెరిసగం" అన్నాడు వ్యాపారవేత్త కోటిలింగాలు.

"ఏరా సుబ్బాయి! సింహాచలం ఇల్లు నీకు తెల్సురా" అని ప్రశ్నించారు రంగయ్యగారు.

"తెలడానికేముంది బాబయ్యా. ఊరిలోంచి కూంత నడుత్తే సింత వాగుపారుతుంటది. ఆ గుట్టమ్మటేపోతే సింతతోట కనిపిత్తది. అక్కడికి పదిబారలు ఆ డిల్లు" అన్నాడు కోటిలింగాలు.

"అర్ధమయిందిరా" అన్నాడు రంగయ్యగారు.

"ఆ....ఆ" అన్నాడు సుబ్బాయి.

సుబ్బాయి మల్లిపాడు వెళ్ళాడు. వచ్చాడు. గుమ్మం ఎక్కుతుండగానే కోటి లింగాలు దర్శనం అయింది. సుబ్బాయి గుండెలు కొట్టుకొన్నాయి.

"ఏరా! మామయ్యా వాళ్లు అంతా బాగున్నారా?" అని అడిగింది తల్లి.

"ఆ" అన్నాడు సుబ్బాయి.

"సిన్నిబాబూ, నా మాట సెప్పొచ్చినారా" అన్నాడు కోటిలింగాలు ఆతృతగా. లేదన్నాడు సుబ్బాయి.

"ఏటి... ఏటయింది"

"ఇల్లు దొరకందే, చింతనాగు గట్టంటే రెండుమైళ్ళు నడిచినా తోటకాదు కదా ఒక చింత చెట్టయినా కన్పించలేదు."

"ఎటు నడిసినారు బాబూ? తూరుపుకా, పడమరకా?"

"తూరుపుకే."

"సంపేసినారు బాబయ్యా, ఆడిల్లు పడమటకున్నాది"

"మరి నువ్వు చెప్పందే."

"ఇలాటియన్నీ చెప్పాలా సిన్నబాబూ, తూరుపుకి నేకపోతే పడమట కుంటాదన్న మాటేకదా? తవలాటి సదువుకున్నోరికి ఆ మాత్తరం ఆలోచన లేకపోతే, మీరు పరీచ్చల్లో ఎలా పాసవుతారు, ఉద్దోగంలో ఎందుకు పనికొత్తారు?" అన్నాడు కోటిలింగాలు.

సుబ్బారావు ఇంకా ఆలోచిస్తూనే వున్నాడు. చదువుకొంటున్న రోజుల్లో కాలేజీ పిల్లలు కూడా అదే మాట. ఒక అమ్మాయికైనా పేరు పెట్టడం చేతకాని దద్దమ్మవి. నీవెందుకు పనికొస్తావయ్యా" అని కాలేజీలో చదివిన చదువంతా ఆడపిల్లల్ని ఏడిపించేందుకే ఉపయోగపడ్తుందని, అదే చేతకాకపోతే ఇంక చదువెందుకన్నట్లు?

"మీ రింకా ఇలాగే కూర్చున్నారండీ, నా వంటంతా అయింది కాని మీరు స్నానం చేసి రావడం అవలేదు. ఆఫీసుకి లేటవుతుందని అందరూ పరుగులు పెడ్తారు. ఇదెక్కడి గోలో పది మేల్కొల్పులు పాడితేకాని లేవనే లేవరు మీరు" అంది సీతాలక్ష్మి నట్టిల్లు సర్దుతూ.

భార్యామణి యొక్క వేడివేడి మందలింపులతో ఈ లోకంలోకి వచ్చిన సుబ్బారావు తుండుగుడ్డ బుజాన్నేసుకొని స్నానానికి బయలుదేరాడు. నూతి లోంచి ఒక్కొక్క చేదడు నీళ్ళు సుబ్బారావు దేహాన్ని తడుపుతూ తరిగి పోతున్నాయి. ఆ నీటి చల్లదనంతోపాటు ఎన్నో జ్ఞాపకాలు బుర్రలోకి దూరుతున్నాయి. వాటిని వదలించుకొందామనే సదుద్దేశంతో జుట్టును ఈ ప్రక్కనుండి, ఆ పక్కకి మహాజోరుగా రుద్దేస్తున్నాడు సుబ్బారావు. అయినా అది వదలందే.

అలవాటు ప్రకారం ఆ రోజు కూడా ఆలస్యంగా ఆఫీసుకి చేరుకొని తన టేబిలువైపు నడుస్తున్నాడు సుబ్బారావు. మేనేజరు గదిలో నుండి "సుబ్బారావు" అనే సింహ గర్జన విన్పించింది.

"బాబయ్యా! తమకోసం మేనేజరుబాబు సానాసేపటినుండి సూత్తున్నారు" అన్న బంట్రోతు మాటకాని, "ముందు ఇటువైపురా" అని నీలకంఠం చేసిన సౌంజ్ఞకాని సుబ్బారావు గుర్తించలేదు. ఉరుకులు పరుగులుగా మేనేజరు గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

పది నిమిషాలకి పైగా తినవలసినవన్నీ తిని, ముఖం వేలేసుకు వచ్చి తన టేబిలు ముందు కూలబడ్డాడు సుబ్బారావు.

"ఏంరా నాన్నా, ఏం జరిగిందిరా?" అని పరామర్శ చేశాడు పక్కనే కూర్చున్న బాల్య స్నేహితుడు పున్నయ్య.

"వుండరా... చస్తుంటేను" విసుక్కొన్నాడు సుబ్బారావు.

సుబ్బారావు విసుక్కొన్నాడూ అంటే అదేదో పెద్ద చిక్కే అనుకొన్నాడు టైపిస్టు అప్పారావు.

పక్క గదిలో బోనులో పులిలా పచార్లు చేస్తున్న మేనేజరుకి దడిసి ఇంకేం సంభాషణా సాగించలేకపోయారు సహోద్యోగులు.

లంచ్‌టైములో అసలు విషయం బయట పడింది.

"ఓరీ దద్దమ్మా, అంతా పాడుచేసుకొచ్చావు" అని విరుచుకు పడ్డాడు నీలకంఠం. "అందుకే ముందుగా ఇటు రారా అని నేను మొత్తుకొంటున్నా. చూశావా, నీ లాంటివాడు ఒక్కడుంటే చాలు చుట్టు పక్కల వారి నందరిని బాధపెట్టేందుకు" అన్నాడు.

'నన్ను రమ్మంటే ఏమని జవాబు చెప్పానో తెలుసా? ఆదివారం నాడు కూడా పనిచేసేందుకు, మేము నీ బానిసలం అనుకొన్నావా? శలవు రోజున పనిచేస్తే దానికి ఎక్కువ జీతం ఇయ్యవలసిందే. గవర్నమెంటు ఇచ్చిన శలవు కాదనేందుకు నువ్వెవడివి? అన్నాను. ఆఫీసరుతో కాదు వాడి తాతతో చెప్పుకో ఇక ముందు వెట్టిచాకిరి చెయ్యను అన్నాను. దానితో మేనేజరు ముఖం నయాపైసంత అయిందనుకో. తనలో తనే ఏదో గొణుక్కొంటూ పక్కగదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు" అన్నాడు నీలకంఠం గర్వంగా.

"ఇంక ఇప్పుడు నేనేం చెయ్యలేనురా. బోలెడు వర్కు పడుంది. రేపు సాయంకాలానికల్లా అదంతా పూర్తి కావాలట. నా సోమరితనం వల్లే అంత కూడపడిందనీ, దానిని రేపు పూర్తి చెయ్యక వీలులేదనీ కసిరికొట్టాడు, "చిత్తం అలాగేనండి. రేపు ఎంత రాత్రికైనా పూర్తిచేస్తాను అన్నాను" అన్నాడు సుబ్బారావు.

"పౌరుషంలేని చచ్చు వెధవలంతా తయారయితే అధికారుల ఆర్భాటాలు ఇలాగే వుంటాయి. చేసుకొన్నవారికి చేసుకొన్నంత మహదేవా అని అఘోరించు. హాయిగా ఆదివారంనాడు తిని తిరిగి ఆనందించకుండా ఆఫీసులో మగ్గి చచ్చేరాత నీ నుదుట రాసుంటే నేనేం చెయ్యగలను" అన్నాడు నీలకంఠం హేళనగా.

"నేను కూడా రావాలిరా" అన్నాడు పున్నయ్య.

"మరేం! స్నేహితులేగా. కట్టకట్టుకొని చావండి. నాకేం కావాలి? ఈ ఆఫీసులో ఒక కట్టు కలివిడి వుండి ఏడుస్తే కదా బాగుపడేందుకు" అన్నాడు నీలకంఠం కోపంగా.

"లేదు. ఇంకెప్పుడు ఇలా జరుగనీయం" అన్నారు సుబ్బారావు, పున్నయ్య ఐక్యకంఠంతో.

మరునాడు ఆదివారం కదా. వేళకి సరిగా ఆఫీసుకి రాకపోతే బాగుండదని టంచనుగా పదిగంటలకల్లా ఆఫీసు గుమ్మంలో అడుగుపెట్టాడు సుబ్బారావు. టేబిలు ముందు కూర్చుని కాగితాలలో మునిగి తేలుతున్న నీలకంఠాన్ని చూసి తన కళ్ళని తనే నమ్మలేకపోయాడు.

"ఏమిటి సంగతి?" అన్నాడు మెల్లగా, అతని టేబిలు ముందు నుంచి వెళ్తూ సుబ్బారావు.

"సాయంకాలం చెప్తా" అన్నాడు మేనేజరు గదివైపు చూస్తూ నీలకంఠం.

ఆఫీసు గుమ్మం వదలి ఇల్లు చేరేదాకా గుక్క తిప్పకుండా చెప్పాడు నీలకంఠం. నిన్న సాయంకాలం ఇంటికెళ్ళి కాఫీ తాగుతుంటే సన్నాలు వచ్చాడు.

"బాబూ! మేనేజరుగారు మిమ్మల్ని రమ్మంటున్నారు" అంటూ.

"సోమవారం ఆఫీసులో కలుస్తానని చెప్పరా" అన్నాను.

"కాదు బాబు! ఏదో అర్జంటుపనున్నాదట. వున్నపళంగా తీసుకు రమ్మన్నారు" అన్నాడు.

చెయ్యగలిగినంత ఆలస్యంచేసి ఒక అరగంటకల్లా బయలుదేరాను. నేను వెళ్ళేసరికి గుమ్మంలో కారు పెట్టుకొని ఎక్కడికో వెళ్ళే ప్రయత్నంలో వున్నట్లుంది మేనేజరు. వారి శ్రీమతి కారులో కూర్చుంది.

"రా నాన్నా. వేళయిపోతున్నదంటూ అతని చెయ్యి పట్టుకొని లాగుతున్నాడు వారి సుపుత్రుడు.

"రాండి... రాండి... మీ కోసమే చూస్తున్నాను" అని సాదరంగా లోపలికి తీసుకెళ్ళి డ్రాయింగు రూమ్‌లో కూర్చోపెట్టాడు. అప్పన్నా! బాబుగారికి కాఫీ పట్టుకురా" అన్నాడు బేరరుతో.

"ఎందుకులెండి. ఇప్పుడే తాగి వచ్చాను" అన్నాను.

"ఓ సారి తాగితేనేం.... కాఫీ ఎన్నిసార్లయినా తాగొచ్చు" అన్నాడు.

అప్పన్న తెచ్చిన కాఫీ కప్పందుకొని మెల్ల మెల్లగా తాగుతుంటే అసలు విషయం మొదలుపెట్టాడు.

"చూడండి నీలకంఠంగారూ, ఇది మార్చినెల. ఈ నెలాఖరుకి అన్ని లెక్కలు తయారై ఫైళ్ళన్నీ హెడ్డాఫీసుకి పంపేయాలి. ఇది ప్రతి సంవత్సరం జరుగుతున్న పనేకదా? ఇంతకాలంగా పనిచేస్తున్న మీకు తెలియనిది కాదు. నా బాధ్యతకొద్దీ నేను చెప్తున్నాను. హెడ్డాఫీసులో కొత్తగా వచ్చిన ఆఫీసరు యముడు లాటివాడు అంటున్నారు అంతా. వేళకి సరిగా పని తెమలకపోతే అవసరమయిన రిపోర్టులు, గొడవ. ఏదో ఈ ఏడు కాస్తా చల్లగా గడిచిపోతే ప్రమోషన్ వస్తుందనుకొంటున్నాను. ఇప్పుడే చికాకయినా ఇంక అదలా పడి వుండవలసిందే.

మీ మాటంటే ఆఫీసులో అందరికీ గురుంది. అందుచే ఎలాగైనా మీరు చేస్తూ, ఇతరులచేత ఈ పని పూర్తి చేయించాలి. ఇది మేనేజరుగా ఆజ్ఞాపించడంలేదు. స్నేహితుడుగా అర్థిస్తున్నాను" అన్నాడు.

నిజం చెప్పొద్దూ, నా మనస్సు కరిగిపోయింది. పాపం పెద్దవాడు. నోరు విడిచి అడిగాడు. వూ... కానీ... అలాగే అందాం అనిపించింది.

"ఏదో కోపంలో అలా అన్నానే కాని, మీమాట కాదంటానా? ఇంక ఆ పని విషయంలో మీరేమీ బెంగ పెట్టుకోకండి" అన్నాను, ఆయన కొండ నందుకొన్నాడనుకో.....

ఈ సంఘటన జరిగి ఏడాది కావస్తున్నా ఇంకా సుబ్బారావు మనసులో పచ్చిగానే వుంది. ఎదిర్చి జవాబు చెప్పిన నీలకంఠానికి ఏడాది తిరక్కుండానే ప్రమోషన్ వచ్చింది. చచ్చిచెడి, గానుగెద్దులా చాకిరి చేస్తున్న తనూ, పున్నయ్యా ఎదుగు బొదుగులేని జీతంరాళ్లు ఇంకా అందుకొంటూనే వున్నారు. అనువుగా వున్న వాళ్లని చూస్తే అందరికి అలుసేమరి.

మేనేజరు శలవుపై వెళ్తూ ఆఫీసులో అధికారం అంతా హెడ్ గుమాస్తా రామానుజంకి అప్పగించాడు. అల్పుడికి అధికారం ఇస్తే ఎలా వుంటుందో పది రోజులకల్లా చేసి చూపించాడు రామానుజం. పద్మనాభం తల్లికి ప్రాణం మీదికి వచ్చింది. ఉత్తరం చూపించి శలవు కావాలన్నాడట. ఇప్పుడు వీలుకాదు. రెండు రోజులాగి వెళ్ళమన్నాడట.

ఏం ఉద్యోగాలు? ఈ రోజుంటాయి. రేపు పోతాయి. తనువు చాలిస్తున్న తల్లి ముఖం మళ్ళా చూడగలడా? రెండు రోజులు పోయాక వెళ్తే ఆఖరి చూపైనా అందుతుందన్న నమ్మకం ఏమిటి? పద్మనాభం ఆ ఆవేశంలో ఏం చేస్తున్నాడో తెలియకుండానే ఉద్యోగానికి రాజీనామా కాగితం రాసి రామానుజం టేబులుమీద పెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

తల్లి దిన వారాలు ముగించుకొని మేనేజరుతో చెప్పి పోదామని వచ్చాడట పద్మనాభం. రాత్రికి రాత్రే అతని గదికి రామానుజం పనికట్టుకొచ్చి "బాబ్బాబు ఈ విషయం తెలియనియ్యకు. ఆపత్సమయాల్లో శలవెందుకు ఇయ్యలేదని నన్ను తిట్టిపోస్తాడు. నీ రాజీనామా కాగితం ఆనాడే కాల్చిపారేశాను. నువ్విప్పుడు శలవు నుంచి తిరిగొస్తున్నావన్నమాట. తెలిసిందా?" అన్నాడట.

మరునాడు రామానుజం ఇంటిముందు సుబ్బారావుకి కన్పించాడు పద్మనాభం.

ఆయన సహాయానికి ధన్యవాదాలు తెల్పుకు వస్తున్నానురా" అన్నాడు.

"బాబూ, నా కూలి డబ్బులు" అంటూ వెంటపడ్డాడో గంప కూలి.

"వెధవా, మార్కెట్నుంచి ఇక్కడికి ఇరవై పైసలిస్తే చాలదూ? ఇంతకీ రాళ్ళూ, గుళ్ళూ మోసేవా? వంద మామిడిపళ్ళు ఎంత బరువు ఉంటాయి?" అని వాణ్ణి విసిరికొట్టాడు. సరిగ్గా సమయానికి ఎక్కడ నుండి ఊడిపడ్డాడో రాఘవేంద్రం అక్కడ ప్రత్యక్షమై "ఏం పద్మనాభం, మళ్ళా ఏమిటి గిరాకీ? ఎవరికి మామిడిపళ్ళ నజరానా?" అన్నాడు వ్యంగ్యంగా.

అదివరకు పద్మనాభం పది బస్తాల ధాన్యం మేనేజరు కూతురి పెళ్ళికి పంపి, అందరికన్న ముందు ఇంక్రిమెంటు అందుకొన్నాడని రాఘవేంద్రానికి అనుమానం

"సంతోషించాం.... తమ కుశాగ్ర బుద్ధికికాని, ఈ పళ్ళు పక్క వీధిలో వున్న మా తోడల్లుడు కొనిపెట్టమంటే కొని, వాళ్ళింట్లో విడిచి వస్తున్నాను" అన్నాడు పద్మనాభం బింకంగా. ఆలోచనల్నీ సుబ్బారావుని ఒకే అభిప్రాయానికి లాగుతున్నాయి. అణగి, మణగి అణకువగా వున్నవాళ్ళని అనాదరం చెయ్యడం, ఎదిరించి పౌరుషంగా నిల్చిన వాళ్ళని, పైకి ఎగతొయ్యడం జరుగుతుంది తమ ఆఫీసులో. నెమ్మదయిన వాళ్ళకి ఒకపూట శలవైనా దొరకడంలేదు. ఒక పూటదాకా ఎందుకు? మొన్నటికి మొన్న శ్రీమతి సినిమాకి వెళ్దామంటే ఒక గంట ముందుగా ఆఫీసు వదిలేందుకు కూడా అవలేదు.

"మీరు సినిమాకి చిత్తగిస్తే ఇక్కడ పనిచేసే దెవరయ్యా? ముందు ఆ పని పూర్తిచేసి మరీ కదులు" అన్నాడు మేనేజరు.

వేళకి ఇంటికి రాకపోతే శ్రీమతి చదివే అష్టకాలకి అంతం వుండదు. "ఎలాగైతేనేం మహా ఉద్యోగం మీ రొక్కరే చేస్తున్నారు. నేటి కేడాదయింది ఒక్కరోజు శలవు తీసుకో లేదు కదా?

ఈ రోజు ఒక గంట ముందు ఇంటికి వెళ్తానంటే మేనేజరు వద్దంటాడా? అవునులెండి... మీ ముఖం చూస్తే అంతకన్న ఏమన బుద్ధి పుడ్తుంది? ఓ ఆత్మగౌరవం, ఓ పౌరుషం వుంటేకదా? ప్రతిదానికీ దూ దూ దూ దూ బసవన్నా అంటే బుర్రూపుతూ ఆఫీసులో కూర్చుంటే అంతకన్న గౌరవం ఏం పెరుగుతుందీ?

ఉద్యోగం చేస్తున్న అందరూ మీలాగే వుంటున్నారా? కిందటి నెలలో మాలతమ్మ, చెల్లెలి పెళ్ళికి మొగుణ్ణి కూడా వెంటబెట్టుకునిపోయి పదిహేను రోజులుండి వచ్చిందే, ఆయనక్కూడా మీ ఆఫీసులోనే ఉద్యోగంట కదూ? మరి శలవు ఎలా దొరికిందో? మేనేజరు చేత ఒక్క గంట శలవు శాంక్షన్ చేయించుకురాలేని మీరేం చేసుకు రాగలరండీ" అని ఒకటే సాధింపులు.

ఇల్లు వాకిలి పట్టకుండా యింత చాకిరి చేస్తున్నా ఆఫీసులో ఓ మెప్పూ, మెహర్బానీ వుందా అంటే అదీ లేదు. ఆఫీసులో ఏ చిన్న తప్పు జరిగినా అందుకు సుబ్బారావే బాధ్యుడయినట్లు అతనిపై ఎగిరి పడతాడు మేనేజరు. భగవంతుడా! సంతృప్తి, సానుభూతి లేని ఈ మానవుల మధ్య ఎందుకు జన్మమెత్తించావు? ఇంతకన్న అడవిలో జంతువో, పక్షో, చెట్టో, పుట్టో అయినా బాగుండిపోయేది. ఈ సాధింపులు, ఊడిగాలు లేకపోవును అని బాధపడేవాడు సుబ్బారావు.

ఆలోచనలు నూతిలోని ఊటలా ఊరిపోతున్నాయి. చాదలకి చాదలు నీళ్ళు నూతిలోంచి తరిగి పోతున్నాయి.

"అయ్యో రామ, ఇంకా మీ స్నానం పూర్తి కాలేదటండీ, ఇంక ఈ రోజుకి ఆఫీసుకి వెళ్ళే మాటలేదా? అన్నాడంటే ఆ మేనేజరుది తప్పా? పది గంటలు కావస్తోంది. ఇంకా అయ్యగారి స్నానం పూర్తి కాలేదు. ఇంక భోజనం చేసేదెప్పుడు? ఆఫీసు కెళ్ళేదెప్పుడు? అంది సీతాలక్ష్మి అదలింపుగా.

ఒక్కసారి సుబ్బారావు చేతిలోని చాద జారిపోయింది. తను ఇంత సేపుగా పడుతున్న తొందరకి అర్థం లేదనుకొన్నాడు. ఈ రోజు ఆఫీసుకి తను పోనక్కరలేదు. ఆ మాటే భార్యతో అన్నాడు.

"ఆఫీసుకి వెళ్ళనక్కరలేదే సీతా" అన్నాడు.

"ఆ మాట ముందుగా చెప్తే మీ సొమ్మేం పోతుంది? తెల్లారి లేచింది లగాయతు పరుగులు పెడ్తున్నప్పుడైనా ఇంట్లో ఇల్లాలికి చెప్పాలని తెలియ లేదా?"

ఆ సాధింపులు సుబ్బారావు చెవులలోకి జొరబడలేదు. ఈ రోజు తను ఆఫీసుకి వెళ్ళబోవడంలేదు. ఆ డొక్కి కుర్చీలో సాయంకాలం ఆరు గంటలదాకా అతుక్కు పోనక్కరలేదు. చీటికి, మాటికి చిరచిరలాడే మేనేజరు కోపం ఈ రోజు తన్నేమీ చేయలేదు.

హాయిగా భోంచేసి ఈజీఛైర్‌లో పడుకొని కావలసిన పుస్తకమో పేపరో చదువుకోవచ్చు. ఇంకా మనసైతే నులక మంచం ఎండా నీడల మధ్యగా వేసుకొని ఓ కునుకు తీయొచ్చు. ఆహా... హా... ఏం మజాగా వుంటుంది? ఏం పర్వదినం? "ఒరే సుబ్బారావు! అదృష్టం అంటే నీదేరా" అని భుజం చరుచుకొందామని చేతిలో చాదని వదలిపెట్టాడు. అది జరజర జారుకొంటూ 'దభీలు' మని నూతిలో పడ్డది.

సుబ్బారావు గుండెలో 'గుభీలు'మని ఓ బండరాయి పడింది. అరె... తెల్లారి పది గంటలైనా ఇంకా సన్నాలు రాలేదే. కొంపతీసి... ...మరి ఆలోచించలేకపోయాడు సుబ్బారావు. తడిపంచని వదలి పొడిబట్ట కట్టుకొని వాకిట్లోకి పరుగులేశాడు.

"సీతా... సీతా! నా కోసం సన్నాలుకాని వచ్చాడా? లేక ఇంకెవరయినా ఆఫీసు బంట్రోతు కాని..."

సీతాలక్ష్మి అర్థం కానట్లు చూసింది.

"ఏమిటీ దెయ్యం పట్టినట్లు అలా చూస్తావు? నిన్నే అడిగేది" అన్నాడు సుబ్బారావు ఆతృతగా.

"మీ మాటలు వింటుంటే దెయ్యమైనా పడ్తుంది. పిచ్చయినా ఎత్తుతుంది. లేకుంటే ఏమిటండీ ఆ మాటలు? ఏదో పెద్ద ఆఫీసరుగారిలా... రోజూ మీకోసం బంట్రోతులూ, గుమాస్తాలు తిరు వీధులు తిరుగుతున్నట్లు..." అంది ఆక్షేపణగా.

సీతాలక్ష్మి మాట నూటికి నూరుపాళ్ళు నిజం అయినా సుబ్బారావు చూస్తూనే వున్నాడు. తనకోసం మేనేజరు యింకా బంట్రోతుని పంపలేదేమని.

వీధి వరండాకున్న తడిక కదిలినట్లు చప్పుడయింది. ఎవరో వ్యక్తి వరండా దాటి చావిటి గుమ్మంలో అడుగు పెడుతున్నట్లు గోడ పైనున్న ఎండలో నీడ పడింది.'హమ్మయ్య' అనుకొన్నాడు సుబ్బారావు. ముందురోజు సాయంకాలం సహోద్యోగుల పొగడ్తలు మనసులో తిరగసాగాయి.

"ఇంత ధైర్యం ఎక్కడ సంపాదించావోయి? నిజంగా ఆత్మాభిమానమున్న మగాణ్ణనిపించుకొన్నావు యింతకాలానికి.

"ఈ సుబ్బారావు దగ్గర మన పప్పులుడకవని యిప్పటికైనా మన మేనేజరుకి తెలిసొస్తుంది."

"మనం ఎలా నడుపుతే అలా నడిచే యంత్రం కాదని, అతనికీ కష్టం, సుఖం, మంచి, మర్యాదా కావాలని."

మంచితనాన్ని అలుసుగా తీసుకొనే మనుష్యుల దగ్గర ఎలా మసలు కోవాలో నేర్చుకొన్నాడని, మేనేజరుకి మహ మంచి పాఠం నేర్పావోయి సుబ్బారావు" అన్నారు అంతా సమూహగానంలా.

తోటి గుమాస్తాల ముఖాలలో తొణికిసలాడుతున్న సంతృప్తిని చూసి యింతకాలం ఆ మేనేజరు అడుగులకు మడుగులొత్తుతూ సాటి గుమాస్తాల మనస్సులను ఎంతలా నొప్పించాను! ఊరంతా ఒకదారైతే వులిపికట్టెకో దారి అన్నట్లు అయింది నా పని అని బాధపడ్డాడు సుబ్బారావు.

"ఓర్చినమ్మకు తేటనీరు అనేవారు పూర్వం. కాని, ఈనాడు ఎదురు తిరిగినవాడినే ఏలుకో రాజ్యం" అంటారు. ఇంక చూడాలి సుబ్బారావు తడాఖా. తెల్లారే సరికి మేనేజరు మంతనాలకి బంట్రోతుని పంపకపోతే నా పేరు మార్చుకుంటా"నన్నాడు పద్మనాభం.

"ఇంతకాలానికి నువ్వు ఇరవయ్యో శతాబ్దపు మనుషుల్లో పడ్డందుకు నా శుభాకాంక్షలు" అన్నాడు నీలకంఠం.

"ఈ సంతోష సమయంలో సుబ్బారావు మనందరికీ కాఫీ పార్టీ యియ్యాలి" అన్నారు ఎవరో. అంతా అయ్యరు హోటలులోకి దారితీసారు. "సుబ్బారావుకీ.. జై... విప్లవ వీరుడుకీ.. జై" జయ జయనాదాలు హోటలు గది నిండిపోయాయి కడుపులో కాఫీ పడ్డంతో ఆవేశాలు హద్దుల్లో కొచ్చాయి.

మళ్ళా రేపుకలుద్దాం. ఏ సమయంలోనైనా మేమంతా నీకండగా నిలుస్తాము. ధైర్యంగా వుండు. నిజంగా నీలాటి వీరుడు మా మధ్య వున్నందుకు మేమెంతో గర్విస్తున్నాం" అన్నారు అనుయయులంతా.

అందరిదగ్గర శలవు పుచ్చుకుని ఇంటిముఖం పట్టాడు సుబ్బారావు. అతని వెనుక నీడలా అనుసరిస్తూ వస్తున్నాడు పున్నయ్య. సుబ్బారావు భుజంపై చెయ్యి పడింది.

"ఎవరు పున్నయ్యా? నువ్వు వాళ్ళతో వెళ్ళలేదూ?" సుబ్బారావు వెనుతిరిగి పలుకరించాడు.

"లేదురా... ఇంతకీ ఏం జరిగిందో వివరంగా చెప్పరా నాయనా. వీళ్ళ పొగడ్తలకి ఉబ్బి తబ్బిబ్బయి పోతున్నావు కాని, వీళ్ళంతా తడి గుడ్డతో గొంతు కోసే రకంరా. ముఖం ముందు ఒకటి. ముఖం వెనుక ఒకటి. చెప్పరా నాయనా ఏం జరిగింది?" అని ప్రశ్నించాడు పున్నయ్య. అతని మనసులో గూడు కట్టుకొన్న భయం ముఖంలో ప్రతిఫలిస్తోంది. "ఏం జరిగిందా? ఏం జరగాలో అదే జరిగింది" సుబ్బారావులో వున్న మత్తు యింకా దిగిరాలేదు.

సహనానికి, సాధుత్వానికి కూడా ఒక హద్దంటూ ఉంటుంది. అతి సాధు జంతువు అనుకొనే పిల్లి కూడా ఒక గదిలో పెట్టి తన్నబోతే ఎదురు తిరిగి గుడ్లు పీకుతుంది. అంతమాత్రంచేత పిల్లి శౌర్యమైన జంతువనగలమా? దానికి బైటపడేందుకు మార్గంలేక, ఆత్మరక్షణార్థం తనలో లేని కౌర్యాన్ని ఉత్పన్నం చేసుకొంటుంది. ప్రాణానికి తెగించి పోరాడుతుంది. కాని అపాయం తప్పిన అరక్షణంలో దాని ధైర్యస్థయిర్యాలు మాయమైపోతాయి. మళ్ళా మూల మూలల నక్కుతూ భయంగా మ్యావు....మ్యావు మంటుంది.

పున్నయ్య విడిచిన నిట్టూర్పుతో అదే పరిస్థితిలోనే పడ్డాడు సుబ్బారావు. ఒకమూల సహోద్యోగుల పొగడ్తలు, వాగ్దానాలు ఉత్తేజపరుస్తున్నా మనసులో ఏదో భీతి లోలోపల పీకుతూనే వుంది. విధి వక్రించి అనుకొన్నట్లు కాకపోతే...?

"పోవోయి, మేమంతా నీ అండలేమటోయి? మేనేజరుతో వాదులాడే అవసరమైతే స్ట్రయిక్ లాటిది జరిపించి న్యాయం జరిగేలా చూస్తాము. లేకుంటే తన అజాగ్రత్తవల్ల పాడయిన రికార్డంతా రాత్రల్లా మేలుకొని నిన్ను రాయమంటాడా? మళ్ళా ఒక్క మంచి మాటయినా నీ గురించి పైకి రాయలేడేం? పాపం నువ్వు యంత్రాని వనుకొన్నాడు. బలే... మంచిపని చేశావు సుబ్బారావు. నువ్వు చెప్పిన జవాబుతో అయ్యగారి అహంకారం కొంత తగ్గి ఇంక కాళ్ళ బేరానికొస్తాడు. లేకపోతే మన బతుకులన్నీ తన చేతిలో వున్నట్లు మాట్లాడతాడు. నిజానికి హెడ్డాఫీసులో వీడిని చూసేవాడే లేడట. వీడి మాటంటే ఎవరూ ఖాతరే చెయ్యరట. మా బావమరిది తోడల్లుడి పినమామగారు అక్కడే పనిచేస్తున్నారు. ఆయన చెప్పారు. మన నీలకంఠం అంటాడు గదా, మనమంతా కలసి ఒక అర్జీ రాశామంటే వీడిక్కడి నుంచి తోక ముడవవలసిందే అంటాడు" బుచ్చిబాబు మాటలు సుబ్బారావుకి ఇంకా మరపుకి రాలేదు.

ఏ విధాన చూసినా తన భయానికి ఆస్కారం లేదనుకొన్నాడు సుబ్బారావు. దీంట్లో కంగారు పడేందుకేం లేదురా పున్నయ్యా" అన్నాడు. ఈ మేనేజరుకి ఇలాటి ఎదురు దెబ్బలు అలవాటేరా. కన్నంలో తేలు కుట్టిన దొంగలా నోరు మూసుకొని మనని మంచి చేసుకొందుకే ప్రయత్నిస్తాడు కాని, పైకి రాయడురా" అన్నాడు.

"ఏమిటో ఆ ధైర్యం? వెనక నుండి రాఘవేంద్రం గొంతుక వినిపించింది.

"ఇదివరలో అనుభవాలు" సుబ్బారావు జవాబు.

"ఎవరివి?"

"మరెవరివి? నీలకంఠం, పద్మనాభం."

"ఓరి దద్దమ్మా! ఆ కథలన్నీ నిజమనుకుంటున్నావా?"

"కథలా?"

"కాక... వీళ్ళంతా నిజంగా జరిగినట్లే...."

"ఎవరిమీదోయి రాఘవేంద్రం, ఆ దండయాత్ర?" నీలకంఠం ప్రశ్నించాడు.

"పార్కుకి పోతానన్నావు, వెళ్ళలేదా?" సుబ్బారావు ప్రశ్నించాడు.

"లేదు.... ఈ వీధిలో మా బంధువు వొకాయన ఉంటే చూసిపోదామని.."

"మరికొంచెం విషం నీ గొంతుకలో నూరిపోద్దామని...." పున్నయ్య నీలకంఠాన్ని మనస్సులో తిట్టుకొన్నాడు.

సుబ్బారావు అందరిదగ్గర శలవు పుచ్చుకొని ఇంటిగుమ్మం ఎక్కాడు.

'ధైర్యగా వుండు సుబ్బారావు" నీలకంఠం హెచ్చరిక.

"దైవాన్ని ప్రార్థించు" పున్నయ్య హితోపదేశం.

చావిట్లో కొచ్చినమనిషి "సుబ్బారావు" అని పిల్చాడు.

సన్నాలు కాదు. ఇంకే ఆఫీసు బంట్రోతు కాదు, పున్నయ్య. సుబ్బారావు బాల్యమిత్రుడు. శ్రేయోభిలాషి అయిన పున్నయ్య.

"ఎవరు? పున్నయ్యా."

"అవును...నేనే...."

"రా.... ఇలా వాకిట్లోకి.... ఈ రోజు ఆఫీసు పీడ లేదుకదా అని విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నాను."

"ఇంక ఆఫీసు పీడ నీకు పూర్తిగా విరగడయిందిలే" మనసులోనే గొణుక్కున్నాడు పున్నయ్య.

"ఏం ఈ రోజు నువ్వు ఆఫీసుకి పోలేదా?"

"కూర్చో బుద్ధికాక శలవుపెట్టాను."

"ఎలా వుంది సంగతి?"

"నిమ్మకి నీరెత్తినట్లు."

"నా విషయం...."

"ఎవరిక్కావాలి?"

"మేనేజరు ఏ మంటున్నాడు?"

పున్నయ్య కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి.

"ఏమిటి పున్నయ్యా?" సుబ్బారావు గాభరాగా మంచం మీంచి లేచాడు.

సుబ్బారావుని కౌగలించుకొని బావురుమన్నాడు పున్నయ్య.

"ఏమైంది పున్నయ్యా?"

సుబ్బారావు గొంతుక జీరపోయింది.

"ఏది జరగకూడదో అదే జరిగింది" రాఘవేంద్రం లోపలికి వచ్చాడు.

"నీలాటి అమాయకులుండవలసిన లోకం కాదురా ఇది"

"నీకు బదులుగా మేనేజరు కాళ్ళు పట్టుకొని ప్రార్థించాను. బీదవాడు ఏదో తెలియక అన్నాడు. ఈసారికి క్షమించమన్నాను. లాభం లేకపోయింది. రాత్రంతా వాళ్ళు విషం రంగరించి పోశారురా. ఒక్కడంటే ఒక్కడు నీ తరపున మాట్లాడలేదు" అన్నాడు రాఘవేంద్రం.

"ఎవరిమాట నీ వంటున్నది?"

"ఎవరైతే నిన్ను విప్లవ వీరుడవని తెగ పొగిడారో ఆ మిత్రులే. ఏ ఎండ కా గొడుగుపట్టే, మదిలో విషం పెదిమల అమృతం నింపుకొని మాట్లాడే నీ మిత్రులే" పున్నయ్య బాధగా అన్నాడు.

"వాళ్ళు మిత్రులు కారు. శత్రువులు" రాఘవేంద్రం గొణుక్కున్నాడు. సుబ్బారావు చెవుల్లో వారి మాటలు దూరలేదు. ఒక్కసారిగా జ్వలించి ఆరిన జ్యోతిలా నిస్తేజంగా మంచంమీద వాలిపోయాడు.